

Особливості вирішення таких питань у порядку господарського судочинства висвітлюються в інформаційному листі Вищого господарського суду України від 12 вересня 2014 року № 01-06/1290/14.

Не є перешкодою для вирішення питання про скасування заходів забезпечення позову неможливість відновлення провадження. Наприклад, Пленум Вищого спеціалізованого суду України у п. 7.6 постанови від 26 грудня 2011 року № 18 «Про деякі питання практики застосування ГПК України судами першої інстанції» роз'яснив, що питання про скасування заходів забезпечення позову, вжитих у справі, яка втрачена та не підлягає відновленню, вирішує суддя (колегія суддів), у провадженні якого перебуває справа, порушена за новою позовною заявою. У разі коли заявник не скористався правом на подання нової позовної заяви, питання про скасування заходів до забезпечення позову вирішує суддя (колегія суддів), у провадженні якого перебувала втрачена справа, а якщо це неможливо – склад суду для розгляду клопотання визначається з використанням автоматизованої системи документообігу суду.

Одержано 17.04.2017

УДК 347.91/95

Юлія Анатоліївна Прут,

*помічник судді Івано-Франківського окружного адміністративного суду,
кандидат юридичних наук*

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ІНШИХ УЧАСНИКІВ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТА ЇХ ФУНКЦІЇ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Суб'єктами цивільних процесуальних відносин, окрім осіб, які беруть участь у справі, є інші учасники цивільного процесу. Вказана категорія осіб, як і інші суб'єкти цивільних процесуальних відносин, відіграють важливу роль у відправленні правосуддя в цивільних справах та забезпеченні виконання завдань цивільного судочинства. Незважаючи на важливу роль, яку відіграють інші учасники цивільного процесу, в юридичній літературі відсутні відповідні ґрунтовні напрацювання щодо розуміння їх процесуального статусу. Стаття 47 ЦПК України визначає коло осіб, які віднесені до інших учасників процесу, але перелік цих осіб не є вичерпний, оскільки до зазначеної категорії осіб також можна віднести, наприклад, педагогів та лікарів. Це свідчить про певну специфіку вказаної групи осіб та значення їх участі в цивільній справі для повного, всебічного та об'єктивного встановлення всіх обставин з метою ухвалення судом обґрунтованого рішення. А відтак, їх цивільний процесуальний статус, місце в системі суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин та їх функції при здійсненні правосуддя в цивільних справах вимагає більшої уваги.

Аналіз норм ЦПК України та юридичної літератури дає змогу всіх суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин поділити на такі групи: 1) суд (обов'язковий суб'єкт); 2) особи, які беруть участь у справі; 3) інші учасники цивільного процесу.

При цьому, погодимось з С. О. Харитоновим, що особи, які беруть участь у справі, – це суб'єкти, які мають заінтересованість в предметі процесу, а інші учасники цивільного

процесу – це суб'єкти, які надають суду та особам, які беруть участь у справі, організаційну, інформаційну та іншу допомогу [1].

У ЦПК України міститься перелік осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу. Зокрема, у ст. 47 ЦПК України зазначено, що учасниками цивільного процесу, крім осіб, які беруть участь у справі, є: 1) секретар судового засідання; 2) судовий розпорядник; 3) свідок; 4) експерт; 5) перекладач; 6) спеціаліст; 7) особа, яка надає правову допомогу.

Водночас, на думку багатьох науковців, перелік цих осіб, зазначений у ст. 47 ЦПК України, не є вичерпний. Зокрема, В. М. Кравчук та О. І. Угриновська вважають, що до інших учасників процесу належать також педагоги та лікарі [2]. Ю. В. Білоусов звертає увагу на те, що ЦПК України не передбачає наявності такого учасника цивільних процесуальних правовідносин, як помічник судді. На його думку, про нього не варто забувати, оскільки така особа також допомагає забезпечити належний розгляд цивільної справи [3].

Осіб, зазначених у ст. 47 ЦПК України, у правовій літературі поділяють на дві групи: 1) особи, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення цивільного процесу (секретар судового засідання, судовий розпорядник); 2) особи, які сприяють розгляду і вирішенню цивільної справи по суті (свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, особа, яка надає правову допомогу) [4; 5].

Крім того, С. С. Бичкова та Ю. В. Білоусов поділяють осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу, на тих, участь яких обов'язкова, і тих, які залучаються до розгляду цивільної справи за потреби. Зокрема науковці наголошують на тому, що секретар судового засідання і судовий розпорядник – обов'язкові учасники розгляду будь-якої цивільної справи. Вони працюють у суді та їх участь у цивільному процесі є виконанням службових (функціональних) обов'язків. Водночас участь осіб, які сприяють розгляду і вирішенню справи по суті, на відміну від секретаря судового засідання і судового розпорядника, має факультативний характер. Такі особи залучаються судом до цивільного судочинства залежно від обставин конкретної цивільної справи [3; 5].

Такий поділ інших учасників цивільного процесу є дуже умовним, хоча загалом думка науковців слушна. Водночас, попри короткий аналіз законодавчого переліку осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу, нам потрібно також з'ясувати їх поняття та ознаки. Для цього ми проаналізували нормативні ознаки кожного учасника цивільного процесу, вказаного у ст. 47 ЦПК України, та ознаки цих учасників, виділені у правовій науці.

На основі виділення ознак кожної особи, яка є іншим учасником цивільного процесу, нами обґрунтовано доречність невключення законодавцем помічника судді до переліку осіб, які є іншими учасниками цивільного процесу і помилковість такого підходу щодо педагога та психіатра. Розглянувши запропоновані законодавцем та науковцями дефініції та ознаки різних осіб, яких законодавець відніс до інших учасників цивільного процесу, ми виділили спільні риси вказаної категорії осіб, а саме:

- 1) усі особи, які є іншими учасниками цивільного процесу, є фізичними особами;
- 2) вони володіють знаннями чи інформацією або мають навички, які потрібні під час розгляду і вирішення справи судом;
- 3) усі, крім судового розпорядника і секретаря судового засідання, інші учасники цивільного процесу залучаються судом за потреби, тобто самостійно вони не вступають у процес;
- 4) ці особи не мають свого юридичного інтересу під час розгляду і вирішення судом цивільної справи;
- 5) інші учасники цивільного процесу сприяють розгляду і вирішенню справи;

6) ці особи наділені певним процесуальним статусом, визначеним положеннями ЦПК України;

7) перелік цих осіб, крім педагога та лікаря, міститься у ст. 47 ЦПК України тощо.

Список бібліографічних посилань:

1. Харитонов Є. О. Цивільний процес України: навч. посіб. Київ: Істина, 2012. С. 50.
2. Кравчук В. М., Угриновська О. І. Науково-практичний коментар до Цивільного процесуального кодексу України. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків: Фактор, 2010. С. 153.
3. Цивільний процес: навч. посіб./А. В. Андрушко, Ю. В. Білоусов, Р. О. Стефанчук та ін.; за ред. Ю. В. Білоусова. Київ: Прецедент, 2005. С. 78.
4. Харитонов Є. О. Цивільний процес України: навч. посіб. Київ: Істина, 2012. С. 104.
5. Цивільне процесуальне право України: навч. посіб./за заг. ред. С. С. Бичкової. Київ: Атіка, 2006. С. 76.

Одержано 15.04.2017

УДК 347.922

Тетяна Володимирівна Степаненко,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2323-987X>

ПЕРСПЕКТИВИ СУДОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЧИСЛЕННИХ ГРУП ОСІБ У СВІТЛІ ПРОЕКТІВ ЦПК, ГПК ТА КАС УКРАЇНИ

23.03.2017 у Верховній Раді зареєстрований законопроект № 6232 «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Даний законопроект розроблений Радою з питань судової реформи і зміни, що передбачені у відповідних процесуальних кодексах, як зазначається у пояснювальній записці, необхідні для роботи нового Верховного Суду та сприятимуть подоланню процесуальних проблем, які перешкоджають ефективному судовому захисту в Україні. Серед таких законодавчих змін Радою з питань судової реформи було проанонсовано вирішення питання групових (або «класових», «масових») позовів та інші питання, які дозволять зменшити навантаження на судову систему [1].

Варто зазначити, що груповий позов – це дійсно новий, порівняно з багатьма другими, для українського судочинства інститут, який з'явився й набув розвитку в країнах загального права. Можливість та необхідність його введення до національної правової системи була предметом достатньої кількості наукових досліджень, предметом обговорення на тематичних науково-практичних заходах, зокрема круглому столі «Масовий позов: перспективи в Україні через призму зарубіжного досвіду» організованому Верховним Судом України спільно з Київським національним університетом імені Тараса Шевченка за підтримки Проекту ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» (червень 2015 р.), та семінарі, організованому дирекцією Європейської комісії з питань політики сусідства і розширення переговорів та Вищим господарським судом України (жовтень 2016 р.).